

مشارکت محلی و توسعه بوم گردی (مطالعه موردی: روستای جنت رودبار)

*صادق صالحی^۱، لیلا ابراهیمی^۲، ناصر فتاحی^۳

۱. دانشیار جامعه‌شناسی محیط زیست، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه مازندران، مازندران، ایران

۲. استادیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی چالوس، چالوس، ایران

۳. دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی چالوس، چالوس، ایران

(دریافت: ۱۳۹۶/۱/۱۷ پذیرش: ۱۳۹۶/۶/۲۶)

Local Participation and Ecotourism Development (Case Study: Jannat Roodbar Village)

*Sadegh Salehi¹, Leila Ebrahimi², Naser Fattahi³

1. Associate Professor of Environmental Sociology, Mazandaran University, Mazandaran, Iran

2. Assistant Professor of Urban Planning at Azad University, Calous Branch, Calous, Iran

3. Ph.D. Student in Urban Planning at Azad University, Calous Branch, Calous, Iran

(Received: 6/4/2017

Accepted: 17/9/2017)

Abstract:

This research aims at finding an answer to the following questions: What are residents' attitudes towards ecotourism development? What are social- economic and environmental effects of ecotourism on the local community? Is there any possibility for ecotourism in JanatRoodbar district? How will much local community support ecotourism development? This survey has been conducted in JannatRoodbar. To conduct this research, a survey method was utilized as well as documentary method. The population of the study consisted of all residents of JannatRoodbar in Ramsar in 2016. The results of the study show that: First, local people's attitudes towards ecotourism is highly positive. Second, the local community is aware of the social, economic and environmental effects of the ecotourism. Third, based on Doss's theoretical model, there is a possibility to develop ecotourism in JannantRoodbar district. However, there is a fragility problem for this destination. Fourth, the level of the community's support for ecotourism is very high.

Keywords: Sustainable Tourism, Local Participation, Ecotourism, Community-Based Tourism, Jannat Roodbar.

چکیده:

هدف از تحقیق حاضر دستیابی به پاسخ سؤالات زیر است: ۱. نگرش جامعه محلی نسبت به طرح توسعه بوم گردی چیست؟ ۲. اثرات و پیامدهای اجتماعی، اقتصادی و محیط زیستی بوم گردی برای جامعه محلی چیست؟ ۳. میزان حمایت جامعه محلی از توسعه بوم گردی چه میزان است؟ ۴. آیا امکان بوم گردی در منطقه جنت رودبار وجود دارد؟ چارچوب نظری مطالعه حاضر مبتنی بر مدل توسعه بوم گردی داس می باشد. برای انجام تحقیق حاضر از روش پیمایش و نیز روش مطالعه اسنادی استفاده شده است. جامعه آماری تحقیق حاضر را کلیه ساکنان روستای جنت رودبار (شهرستان رامسر)، تشکیل دادند. داده‌های این تحقیق در بهار سال ۱۳۹۵ گردآوری شده است. نتایج تحقیق حاضر نشان داد: اولاً، نگرش جامعه محلی نسبت به بوم گردی کاملاً مثبت است؛ ثانیاً، جامعه محلی نسبت به اثرات و پیامدهای اجتماعی- فرهنگی، اقتصادی و محیط زیستی طرح بوم گردی آگاه است و به خوبی نسبت به اثرات و پیامدهای مثبت و منفی شناخت دارد؛ ثالثاً، میزان حمایت جامعه محلی از طرح توسعه بوم گردی بسیار بالاست و نهایتاً، امکان توسعه بوم گردی بر اساس مدل داس در منطقه جنت رودبار وجود دارد که البته شکنندگی این مقصد گردشگری نیز قابل توجه است.

واژه‌های کلیدی: گردشگری پایدار، مشارکت محلی، اکوتوریسم، جامعه مبتنی بر گردشگری، مازندران، جنت رودبار.

مقدمه

مطابق آمارهای موجود، بیش از سه میلیون گردشگر سالانه از مناطق روستایی مازندران بازدید می‌کنند. تردیدی نیست که این خبر خوشایند است و همه ما از اینکه روستاها مقصد هرچند کوتاه مدت گردشگران قرار گیرد ابراز خرسندی می‌کنیم؛ اما اگر به آثار و پیامدهای آن توجه کنیم و نیز تجربه جهانی و ملی در ارتباط با نحوه استفاده از این مقاصد گردشگری را مورد بررسی و مذاقه قرار بدهیم، داستان بازدید از مناطق روستایی را به گونه دیگری می‌خوانیم و تفسیر می‌کنیم. به ویژه اگر این سؤال را از ما بپرسند که آیا اگر روند استفاده از مناطق روستایی به وضعیت فعلی ادامه یابد، طی سال‌های آتی هم می‌توان از این مناطق با همین اهداف استفاده نمود یا خیر؟ به عبارت دیگر، آیا این نحوه استفاده از روستاها برای مقاصد گردشگری پایدار خواهد بود؟

واقعیت این است که امروزه شاهد نوعی بهره‌برداری از مناطق روستایی هستیم که عمدتاً به محیط بکر و دست‌نخورده روستا، محیط طبیعی و آرامش آن آسیب وارد می‌کنیم، بدون این که کمترین حفاظتی از محیط‌زیست و منابع طبیعی صورت دهیم. این نوع استفاده از طبیعت به عنوان تنها محصول اصلی و باقی نگذاشتن آن برای نسل‌های آتی را می‌توان طبیعت‌فروشی^۱ نامید. طرفداران بوم‌گردی معتقدند که بوم‌گردی می‌تواند باعث بهبود کیفیت زندگی هم میزبان و هم مهمان (گردشگر) شده، از محیط‌زیست انسانی و طبیعی حفاظت نموده و نقش اساسی در اقتصاد محلی داشته باشد (Salehi, 2016). یکی از مسائل مورد توجه در بحث توسعه بوم‌گردی این است که تجربه برد-برد بین میزبان و مهمان وجود دارد (Ibid). در حقیقت، برای اینکه یک منطقه بتواند از به اصطلاح طبیعت‌فروشی به دور باشد، جامعه میزبان، هم باید بخواهد و هم باید بتواند از منابع طبیعی خود در مقابل توسعه بیش از حد و نامتوازن محافظت نماید. توسعه بوم‌گردی می‌تواند به عنوان جایگزینی برای بهره‌برداری بیشتر و سنتی‌تر از کاربری زمین (نظیر قطع درختان، کشاورزی و...) تلقی شده و انگیزه‌ای برای تلاش فردی و شخصی جهت حفاظت از محیط‌زیست و طبیعت فراهم آورد. بوم‌گردی می‌تواند باعث افزایش آگاهی نسبت به مسائل محیط‌زیست شود. در واقع، بوم‌گردی باعث افزایش امیدواری نسبت به مشارکت روستاییان و نیز افزایش منافع در مقایسه با گردشگری سنتی می‌شود.

علاوه بر این، بوم‌گردی می‌تواند به عنوان وسیله‌ای برای تأمین مالی و بهبود خدمات پایه در مناطق روستایی تلقی شود. خدماتی نظیر آب تمیز و سالم، بهداشت، برق و خدمات حمل و نقل که جزو نیازهای پایه و اساسی اجتماعات امروزی تلقی می‌شود. همچنین، بوم‌گردی می‌تواند انگیزه لازم برای محافظت از برخی از ویژگی‌های فرهنگ سنتی و خاص را فراهم نماید و بالاخره، زمانی که جامعه محلی مشارکت می‌نماید و منتفع می‌شود، حفاظت از منابع طبیعی که بوم‌گردی به آن وابسته است، پایدار خواهد ماند. برخی از صاحب‌نظران همانند ماتوس معتقدند که اهداف بوم‌گردی در ارتباط با اقدامات مناسب در منطقه مورد نظر، حداقل تأثیرات منفی را بر زمین و دیگر منابع خواهد گذاشت؛ درعین‌حالی که به شدت باعث افزایش رونق اقتصاد محلی شده و مراقبت و حفاظت از منابع طبیعی را افزایش خواهد داد. از سوی دیگر، تحقق طرح‌ها و برنامه‌های توسعه‌ای در زمینه گردشگری، به ویژه طرح‌های بوم‌گردی نیازمند مشارکت جامعه محلی است و بدون مشارکت محلی، ممکن است اجرای طرح‌های بوم‌گردی با مشکلات متعددی مواجه شود. اهمیت ضرورت و نقش مشارکت مردم در توسعه گردشگری را نمی‌توان نادیده انگاشت. درواقع، مشارکت جامعه محلی را می‌توان به عنوان فرایندی تلقی کرد که به وسیله آن به ساکنان جامعه محلی حق اظهار نظر داده شده و لذا می‌توانند در مورد تأثیرات زندگی خود دست به انتخاب بزنند. بدین ترتیب، می‌توان گفت که مشارکت جامعه محلی در فرایندهای توسعه گردشگری می‌تواند باعث حمایت از سنت و فرهنگ جامعه محلی شده و درعین‌حال، دانش و مهارت آنها را افزایش داده و باعث ایجاد انتخاب نسبت به میراث یک جامعه گردد (Aref et al., 2010).

در مقابل، فقدان مشارکت جامعه محلی در تصمیم‌گیری جهت اجرای طرح‌های توسعه گردشگری می‌تواند باعث شکست طرح‌های توسعه گردشگری گردد (Miranda, 2007). از طرف دیگر، همان‌طور که فنول^۲ (۲۰۰۹)، مطرح می‌کند، اگر متصدیان امر توسعه توجه داشته باشند که اقشار مختلف جامعه دارای خواسته‌های متفاوتی بوده و تقاضاهای آنها به نقششان در جامعه، وابستگی آنها به جامعه و نیز به منفعت جامعه بستگی دارد، فعالیت‌های مربوط به توسعه جامعه با رغبت بیشتری از سوی بومیان موردپذیرش قرار خواهند گرفت. توماس^۳ (۲۰۱۳)، در این زمینه معتقد است که توسعه

2. Phenol (2009)
3. Thomas (2013)

1. Eco-Selling

شهرستان مریوان پرداختند. مطالعه بر اساس رویکرد برنامه-ریزی راهبردی مشارکتی و با استفاده از روش‌شناسی توصیفی تحلیلی (تلفیقی از روش کمی و کیفی) و با به‌کارگیری مدل SWOT سعی کرد تا راهبرد اصلی در زمینه توسعه اکوتوریسم شهرستان مریوان از دیدگاه ۵۰ نفر از کارشناسان و ۱۵۰ نفر از مردم محلی به عنوان نمونه شناسایی شد. یافته‌ها حاکی از آن است که برای تقویت و توسعه اکوتوریسم پایدار در شهرستان مریوان لازم است راهبردهای متنوعی به عنوان مجموعه‌ای راهبردی برای سیاست‌گذاری و مدیریت و برنامه‌ریزی موردتوجه قرار گیرد. امنیت پایین گردشگری در منطقه، عدم آشنایی ساکنان محلی با ارزش محیط طبیعی و جاذبه‌های ناشی از آن، عدم مشارکت مردم در زمینه سرمایه‌گذاری اکوتوریستی، اطلاع‌رسانی ضعیف درباره جاذبه‌های طبیعت-گردی از جمله نتایج یافته‌های تحقیق است.

عادل (۲۰۱۲) در مقاله خود با عنوان بررسی نگرش جامعه میزبان نسبت به گردشگری و پیامدهای آن در یک بافت زنده تاریخی به بررسی وضعیت فعلی ظرفیت تحمل گردشگری در جامعه میزبان، پیامدهای ناشی از آن، ارزیابی جامعه میزبان نسبت به گردشگری و رابطه این ارزیابی با پیامدهای متأثر آن پرداخت. در نگرش جامعه میزبان نسبت به پیامدهای متأثر از گردشگری تأثیرات مثبت و منفی را به آن نسبت دادند. در بحث پیامدهای اقتصادی توسعه گردشگری در منطقه فه‌آدان پیامدهای مثبت داشته است رونق فعالیت‌های صنایع دستی، ورود سرمایه به بافت تاریخی، افزایش درآمد ساکنان (پیامدهای مثبت) بود. از دیدگاه جامعه میزبان در عرصه اجتماعی و فرهنگی نیز گردشگری پیامدهای مطلوب و نامطلوب داشته است که البته پیامدهای مطلوب آن بیشتر بوده است مانند تقویت حس مهمان‌نوازی، ایجاد شادابی، ارتقا فرهنگ محلی، حس همبستگی و حس تعلق خاطر و ارتقای آسایش عمومی. پیامدهای محیط‌زیستی از دیدگاه جامعه میزبان در دو بعد مطلوب و نامطلوب قابل بررسی است. توجه به بافت ابنیه، نظافت بافت و ارتقای زیرساخت‌های شهری از مهم‌ترین پیامدهای مثبت گردشگری بود. از تأثیرات منفی درک شده گردشگری برای محیط‌زیست، فرسایش ناخواسته بافت، به دلیل ازدحام بازدیدکنندگان، افزایش ترافیک، آلودگی صوتی، ریختن زباله توسط گردشگران، نوشتن یادگاری روی بنا و دخل و تصرف غیراصولی در ابنیه تاریخی، کاهش دسترسی به خدمات محلی، اختلال در تأمین مایحتاج ساکنان محلی هم از سوی جامعه میزبان ضعیف ارزیابی شده است، اما به‌طور کلی

بوم‌گردی هنگامی که دولت طرحی را بدون مشورت با افراد محلی، بر یک اجتماع تحمیل می‌کند، ممکن است تضاد ایجاد نماید. بنابراین، فرصت کنترل گردشگری باید در دست‌های اعضای جامعه محلی قرار گیرد که در ارتباط نزدیک با امکانات گردشگری زندگی می‌کنند. البته تردیدی نیست که لازم است سیاست‌ها و قوانینی از سوی دولت جهت توانمندسازی جامعه محلی برای مشارکت فعالانه در فرایند توسعه گردشگری تدوین شود.

اهمیت و ضرورت بررسی روستای جنت رودبار از این جهت است که این روستا، درحال توسعه نوعی از گردشگری است که در آن، بهره‌برداری از مناطق روستایی همراه است با حفظ محیط بکر و دست‌نخورده روستا، محیط طبیعی و آرامش از یک طرف، توسعه و حفاظت از محیط‌زیست و منابع طبیعی از طرف دیگر. با توجه به این وضعیت، تحقیق حاضر در صدد دستیابی به پاسخی برای سؤالاتی از قبیل می باشد: نگرش جامعه محلی نسبت به طرح توسعه بوم‌گردی چیست؟ اثرات و پیامدهای اجتماعی، اقتصادی و محیط‌زیستی بوم‌گردی برای جامعه محلی چیست؟ و آیا امکان بوم‌گردی در منطقه جنت رودبار وجود دارد؟ میزان حمایت جامعه محلی از توسعه بوم‌گردی چه میزان است؟

در ادامه به پیشینه تجربی پژوهش، اشاره می‌شود: فرجی راد و احسانی (۲۰۱۱)، تحقیقی با عنوان بررسی تأثیر اقامتگاه‌های (خوشه سار بوم‌گردی) بر ارتقاء سطح زندگی جامعه محلی (با تأکید بر روستای «گرمه» و «شیب دراز») انجام دادند. نتایج این تحقیق گویای آن است که وجود اقامتگاه‌های بومی در مناطق روستایی مورد مطالعه باعث ارتقاء و بهبود کیفیت زندگی جامعه بومی شده که این امر یکی از ویژگی‌های اصلی اکوتوریسم است. یافته‌های پژوهش مذکور نشان‌دهنده آن است که سیاست‌های توسعه اکوتوریسم در ایران، نیازمند دقت در بسترسازی هماهنگ با نیازهای واقعی اکوتوریسم بر اساس اصول توسعه پایدار است. محققان مذکور در پایان تحقیق خود اظهار می‌دارند که می‌بایست برنامه‌ریزی‌هایی برای جلب مشارکت سرمایه‌گذاران بومی در مناطق اکوتوریستی انجام شود تا به جای سرمایه‌گذاری‌های کلان برای ساخت هتل‌های چند ستاره در دل مناطق طبیعی و ایجاد تعارضات فرهنگی و معضلات محیط‌زیستی، با جلب مشارکت سرمایه‌گذاران بومی و هدایت آنها در مسیر صحیح، زیرساخت‌های مناسب توسعه اکوتوریسم فراهم شود.

بدری و همکاران (۲۰۱۱)، به توسعه اکوتوریسم در

تشخیص پتانسیل پهنه‌های مناسب فعالیت‌های اکوتوریستی، نظیر کوهنوردی، دامنه نوردی، ورزش‌های زمستانی و اسکی، ورزش‌های آبی و ماهیگیری، طبیعت‌درمانی و طبیعت‌گردی با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی GIS و مدل AHP پرداختند. نتایج حاصل از پژوهش مذکور، بیانگر آن است که اکثر مناطق استان زنجان استعداد حداقل یک یا دو نوع فعالیت اکوتوریستی را دارا می‌باشند. بر این اساس، بیشترین درصد مربوط به پهنه منابع آب (ورزش‌های آبی)، ۱۳ درصد بوده و پس از آن پهنه‌های مربوط به کوهنوردی و دامنه نوردی قرار دارند که به ترتیب، ۷/۷۸ درصد و ۷/۳۹ درصد پهنه‌های اکوتوریستی استان را شامل می‌شوند. کم وسعت‌ترین پهنه متعلق به طبیعت‌درمانی است که ۰/۲۵ درصد است. هم‌چنین، حاشیه رودخانه‌ها به خصوص رودخانه‌های اصلی و سطوح آبی شامل سدها، دریاچه‌های مصنوعی، آب‌بندهای بزرگ و چشمه‌های معدنی به عنوان پهنه‌های فوق‌العاده مناسب استان زنجان جهت فعالیت‌های اکوتوریستی تشخیص داده شدند (Amir Ahmadi & Mozafari, 2012).

فرامرز (۲۰۱۱)، در مقاله‌ای تحت عنوان آیا اکوتوریسم سازگار با حفاظت از محیط‌زیست و پایداری مدیریت منابع طبیعی روش مناسبی می‌باشد؟ بر این ادعا است که از جمله شاخص‌های گردشگری، اکوتوریسم است. در بین گزینه‌های مختلف گردشگری، بوم‌گردی با محیط‌زیست، التزام به توسعه جوامع و احترام به ویژگی‌های فرهنگی از جمله گزینه‌هایی است که بیشترین سازگاری را با مفهوم پایداری دارد. نویسنده مذکور، در بررسی خود به این نتیجه می‌رسد که ایران از پتانسیل بالایی در زمینه اکوتوریسم برخوردار است اما با یک‌سری موانع من جمله عدم برنامه‌ریزی و حمایت قانونی از صنعت گردشگری طبیعی و اکوتوریسم، مواجه است برای رسیدن به یک اکوتوریسم پایدار در ایران بایستی سازمان‌دهی، برنامه‌ریزی درست، مشارکت مردم محلی و آموزش را ارتقا داد و بهبود بخشید و در این راستا فقدان مدیریت کافی و ضعف مسئولین از مهم‌ترین یافته‌های آن است.

نیک نژاد و همکاران (۲۰۱۳)، در مقاله‌ای تحت عنوان آثار زیست‌محیطی گردشگری با تأکید بر اکوتوریسم، به بررسی آثار زیست‌محیطی چه مثبت و چه منفی گردشگری طبیعی یا بوم‌گردی می‌پردازند. نتایج این مقاله نشان می‌دهد که برای گردشگری پایدار و مؤثر باید به همه ابعاد توجه نمود و یکپارچگی به وجود آورد که در آن انواع مختلف توسعه‌ها مشخص شود. همان‌گونه که توریسم، صلح و توسعه و حفاظت

یافته‌ها نشان‌دهنده رضایت‌مندی جامعه میزبان از حضور گردشگران در محله فهادان و از سوی دیگر تأثیرگذاری مثبت گردشگری در محله فهادان را نسبت به مجموعه پیامدهای منفی متأثر از آن مورد تأیید قرار می‌دهد. بین نگرش مثبت جامعه میزبان از گردشگری و تأثیرگذاری‌های مطلوب آن رابطه مثبت وجود داشت. بین حمایت از توسعه گردشگری و پیامدهای منفی گردشگری رابطه معکوس وجود دارد. به‌طور کلی با استناد بر نظریه مبادله اجتماعی و رویکرد طبقه‌بندی و با توجه به انتفاع سه گروه مختلف اجتماعی شامل کارشناسان، صاحب‌نظران حوزه میراث گردشگری، ساکنان و کسبه محلی از گردشگری، نگرش مثبت و حمایت آنان از تداوم حضور گردشگران در محله فهادان روشن به نظر می‌رسد. ارزش‌گذاری آسیب‌ها و پیامدهای منفی گردشگری از نگاه جامعه میزبان با مؤلفه‌های مطرح‌شده در نظریه سلسله‌مراتب نیازهای انسانی مازلو مبنی بر اهمیت یافته تأثیرات منفی با توجه به میزان اختلال آنها در تأمین نیازهای انسانی مطابقت ندارد و در جامعه مورد مطالعه ارزش‌های اجتماعی و فرهنگی و مسائل هویت به ویژه در سطح اجتماعی نسبت به برخی از مشکلات دو اولویت قرار دارد.

خوش‌فر و همکاران (۲۰۱۲)، در مقاله خود با عنوان بررسی تأثیر گردشگری خانه‌های دوم بر سرمایه اجتماعی (مورد مطالعه روستاهای لیره سر و سیاورز شهرستان تنکابن) به سنجش تأثیر گردشگری خانه‌های دوم بر تغییرات سرمایه اجتماعی دو روستای مذکور پرداختند. طبق یافته‌های این تحقیق سرمایه اجتماعی دو روستا تفاوت چندانی با هم نداشتند و روستای لیره سر در مشارکت اجتماعی رسمی، اعتماد اجتماعی و اعتماد نهادی، همکاری با نهادهای مدنی و سازمان‌های رسمی جامعه رتبه بالاتری نسبت به روستای سیاورز داشتند. محققان این نتایج را ابزاری برای پیش‌بینی وضعیت آتی روستاهای دارای خانه دوم تلقی کردند بدین ترتیب که با گسترش خانه‌های دوم در سطح روستاها سرمایه اجتماعی به ویژه سرمایه اجتماعی شناختی با شاخص‌هایی مانند اعتماد اجتماعی، اعتماد نهادی و سرمایه اجتماعی ساختاری با شاخص‌هایی مانند مشارکت رسمی کاهش می‌یابد. در روستاهای دارای خانه دوم درآمد و تحصیلات بالاتر است که حاکی از اثرات مثبت استقرار خانه‌های دوم است.

امیراحمدی و مظفری (۲۰۱۲)، در مقاله‌ای با عنوان «تحلیل پهنه‌های مناسب توسعه اکوتوریسم در استان زنجان با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی GIS» به بررسی و

جاذبه‌های فرهنگی) دارای پتانسیل لازم برای تبدیل شدن به یک قطب گردشگری را دارد این روستا در صورت سرمایه‌گذاری مناسب می‌تواند منجر به تبدیل شدن به قطب آگروتوریسمی در ناحیه روستایی خود و حتی کشور دارد. همچنین توسعه و پیشرفت آگروتوریسم به عنوان محرک توسعه روستایی نیازمند بررسی توانمندی‌ها و محدودیت‌ها و ارزیابی و سطح بندی این دو پارامتر است.

سوریا^۱ در تحقیق خود (۲۰۱۱)، نشان داد که افزایش تعداد افراد خانوار، نوعی مزیت برای گردشگری روستایی محسوب می‌شود. در واقع، مشارکت اعضای خانوار در گردشگری باعث افزایش درآمد آن خانوار می‌گردد. این افزایش درآمد به آنها کمک می‌کند تا از فقر بیرون بیایند. علت این امر هم این است که گردشگری باعث افزایش توانمندی سالمندان شده و به عبارت دیگر، فعالیت سالمندان در بخش گردشگری باعث ایجاد درآمد اضافی برای خانوار می‌گردد. این محقق، بر اساس نتایج تحقیق خود پیشنهاد می‌کند که دولت می‌بایست فعالیت گردشگری در زمینه گردشگری روستایی را توسعه دهد و فقرا را تشویق کند تا در فعالیت‌های گردشگری مشارکت نمایند.

سوریا و گورین^۲ (۲۰۱۲)، در یکی دیگر از فعالیت‌های علمی، تحقیق خود را تحت عنوان تولید سوغات در گردشگری اجتماع-محور و کاهش فقر در تایلند به انجام رساندند. بر اساس این تحقیق، محققان نشان می‌دهند که فعالیت‌های گردشگری ناشی از تولید سوغات می‌تواند درآمد را در بین فقرا پخش و پس‌از آن کاهش فقر در یک روستا را شامل شود که در عمل به آن گردشگری اجتماع-محور می‌گویند. دلیل این است که سوغات نیاز به بسیاری از کارگران بی تجربه دارد. سپس فقرا به راحتی می‌توانند در این فعالیت‌ها مشارکت داشته باشند. در مقابل، فعالیت‌های گردشگری شامل اقامتگاه و کوه‌پیمایی، نشان می‌دهد که نمی‌تواند فقر در روستا را کاهش دهد، چراکه درآمد حاصل از این فعالیت در خانواده غنی تر که استطاعت سرمایه‌گذاری دارند متمرکز شده است. با این حال، برای حمایت از گردشگری اجتماع-محور، دولت نمی‌تواند در حمایت از خانواده غنی تر در روستاها چشم‌پوشی کند زیرا گردشگری هسته پیش شرط لازم برای فعالیت‌های گردشگری است. بدون گردشگری هسته‌ای، گردشگران به خرید سوغات در روستا نخواهند آمد و پس از آن اثر سوغاتی بر کاهش فقر محو خواهند شد. این مقاله همچنین به معرفی پنج عامل توزیع

از محیط‌زیست با یکدیگر در ارتباط هستند لازم است در این زمینه تلاش‌ها و اقداماتی صورت گیرد.

ایمانی خوش‌خو و آرون (۲۰۱۳)، به نقش اکوتوریسم در توسعه انسانی شهرستان تالش پرداختند. مطالعه به طریق توصیفی با استفاده از پیمایش در ۷ منطقه شهرستان تالش در بین ۳۸۲ نفر انجام شد. یافته‌ها حاکی از آن است که ۴۵ درصد پاسخگویان بین ۰ تا ۲۰ درصد و ۳۹ درصد پاسخگویان بین ۲۰ تا ۴۰ درصد و ۱۵ درصد نمونه بین ۴۰ تا ۶۰ درصد درآمد سالیانه خود را از گردشگری به دست آوردند. نتایج مؤید آن است که ورود اکوتوریسم‌ها به مناطق بکر و محروم از بعد اقتصادی در توسعه انسانی بر میزان نرخ بیکاری مردم منطقه با توجه به میانگین رتبه‌ها، طبیعت‌گردها با ورود به منطقه تأثیر قابل توجهی بر شاخص توسعه انسانی منطقه داشته‌اند. در کل بر نرخ بیکاری ۳/۸۹ درصد و معیشت ۸/۶۱ و درآمد ۸۶/۷ درصد تأثیر مثبت داشته است. در مقابل بر بیکاری ۱۱/۷، معیشت ۳۹/۲ و درآمد ۱۳/۳ درصد تأثیرات منفی بر جای نهاد.

وزین (۲۰۱۴)، در تحقیق خود به مطالعه توسعه اکوتوریسم تالابی در راستای سلامت اکوتوریسم تالاب و پایدار جوامع روستایی محدود تالاب‌های میانکاله و لپوی زاغمرز پرداخت. پژوهش به طریق توصیفی-تحلیلی و پیمایش برای سنجش ظرفیت اکوتوریسم تالابی در روستاهای مورد مطالعه انجام شد. بر اساس سه محور حفاظت تالاب، آموزش و توانمندسازی روستا، پژوهش در بین سه گروه خبرگان، مسئولان و روستاییان ۱۱ روستای دهستان میانکاله آزمون شد. نتایج تحقیق حاکی از آن است که ظرفیت اکوتوریستی تالاب‌ها بالا بوده و در روستاهای مورد مطالعه نیز ظرفیت اکوتوریستی بالاتر از حد مطلوب ارزیابی شد. نتایج ارزیابی محیط درونی نشان‌گر آن است که ۱۷ نقطه قوت و ۱۵ نقطه ضعف دیده شد و در محیط بیرون تعداد فرصت‌ها ۱۶ و شمار تهدیدها ۱۳ مورد نشان داده شد. تحلیل یافته‌های کمی مؤید این مهم است که توسعه اکوتوریسم تالابی در منطقه منوط به اتخاذ راهبردهای بازنگری است.

یعقوبی درمیان و همکاران (۲۰۱۵)، در مقاله‌ای تحت عنوان آگروتوریسم نگرشی نو در توسعه روستایی (مطالعه موردی: روستای اخمد)، به بررسی آگروتوریسم (گردشگری مزرعه‌ای) به عنوان یکی از گونه‌های گردشگری روستایی می‌پردازند. نتایج نشان داد که روستای اخمد به علت شرایط خاص خود و واقع شدن در یک بستر مناسب جغرافیایی و موقعیت خوب (وجود جاذبه‌های طبیعی، تاریخی، مراسم و

فرهنگی و مذهبی وجود دارد، آموزش های گردشگری برای ساکنان محلی باید تلقین تحمل فرهنگی و قدردانی از تفاوت های فرهنگی باشد. در نتیجه، حتی اگر نگرش مردم محلی نسبت به توسعه گردشگری در منطقه خود مثبت باشند، باز هم دولت و سایر ذینفعان باید نسبت به مزایای مشارکت جامعه تأکید نمایند. برای این منظور، دولت باید با هدف ایجاد فرصت های لازم برای کمک به جامعه، طیف وسیعی از محصولات گردشگری را در منطقه معرفی و ترویج نماید. در ادامه به پیشینه نظری پژوهش اشاره شده است.

مشارکت محلی و توسعه بوم گردی

به نظر توماس، توسعه بوم گردی یک مساله محلی است چراکه در سطح محلی است که این اقدام صورت می پذیرد. در اینجا، توماس با اشاره به نظر مورفی مطرح می کند که اکثر کنشگرانی که می بایست مشارکت کنند، آن هایی هستند که متخصص بوده و یا افرادی هستند که تحت تأثیر طرح توسعه بوم گردی قرار می گیرند. این نوع تعامل می تواند تأخیرهای دلخور کننده در مواجهه های قبلی را کاهش داده و باعث ایجاد یک توسعه هماهنگ تر گردد.

توماس (۲۰۱۳)، نیز به ضرورت و اهمیت مشارکت جامعه محلی در گردشگری پی برده و ضرورت آن را از نظر سواربروک^۳ این گونه مطرح می کند: مشارکت جامعه محلی، بخشی از فرایند دموکراتیک است؛ مشارکت جامعه محلی صدای کسانی که تحت تأثیر گردشگری قرار می گیرند را بیان می کند؛ از دانش محلی استفاده می کند تا اطمینان حاصل شود که تصمیمات به خوبی به اطلاع همه رسانده شده است؛ مشارکت جامعه محلی باعث کاهش تضاد بالقوه میان گردشگران و اعضای جامعه محلی می شود. علاوه بر این، از آنجاکه غالب هزینه های زیرساخت های گردشگری از طریق مالیات دهندگان تأمین می گردد، جامعه محلی پیشاپیش و از طریق تأمین مالی در توسعه مشارکت نموده اند. بنابراین، هدف از مشارکت اعضاء جامعه محلی اعمال قدرت یا حداقل تأثیرگذاری بر نتایج توسعه گردشگری در جامعه محلی است.

شکل زیر، زنجیره توسعه گردشگری را نشان می دهد. این نمودار نشان می دهد که پیشرفت آثار توسعه جامعه محلی، خود، باعث توسعه گردشگری می شود. این نمودار همچنین بر مشارکت جامعه محلی به عنوان یک عنصر مهم در توسعه

درآمد در گردشگری اجتماع-محور پرداخته و شرایط برای حفظ پایداری گردشگری اجتماع-محور را نشان می دهد.

کونتوگئورگپولوس و همکاران^۱ (۲۰۱۴)، تحقیقی را تحت عنوان عوامل موفقیت در گردشگری اجتماع-محور در تایلند با عنوان نقش شانس، حمایت خارجی و رهبری محلی انجام دادند. این محققان می نویسند که غالب روایت در مورد مراکز گردشگری در تایلند در مورد عواقب منفی مختلف اجتماعی و محیط زیستی از رشد سریع می باشد، اما در میان این گسترش انفجاری گردشگری معمولی، یک داستان کمتر شناخته شده می باشد که اخیراً پدید آمده است. با توجه به تلاش های پژوهشگران، فعالان محیط زیست، سازمان های غیردولتی و مقامات دولتی، گردشگری اجتماع-محور (CBT) در دهه گذشته تبدیل به یک جزء مهم از بازار گردشگری داخلی و قابل رقابت با روند بیشتر با فرم های متعارف تر از گردشگری در تایلند شده است. در این مقاله به بررسی ظهور اجتماع-محور در تایلند و به بررسی مطالعه موردی مای کامپونگ (یک روستا در استان تایلندی چیانگ مای در شمال این کشور) می پردازد که در سراسر کشور به عنوان ویرترین جامعه مشهور می باشد. این مقاله با استفاده از داده ها و مشاهدات جمع آوری شده بیش از ۳۰ تحقیق و مطالعه در مورد تور به کامپونگ، استدلال می کند که شرایط خوش شانس جغرافیایی، پشتیبانی خارجی و رهبری تحول نشان دهنده عوامل مهم موفقیت برای گردشگری اجتماع-محور در تایلند است.

جعفر و همکاران^۲ (۲۰۱۵)، در تحقیق خود تحت عنوان جامعه محلی و توسعه گردشگری: مطالعه موردی مقصد کوهستانی روستایی مطرح کردند که مالزی یکی از مناطق جغرافیایی را به عنوان منطقه محبوب روستایی به دلیل میراث طبیعی آن در نظر گرفته است. گردشگری روستایی به طور فزاینده عنوان نوسدارو برای افزایش کارایی اقتصادی از مناطق حاشیه رانده شده است و در آن تحریک بازسازی اجتماعی و بهبود شرایط زندگی جوامع روستایی مشاهده شده است. نتایج مورد بررسی نشان می دهد که مشارکت محلی از پیامدهای طبیعی پروژه های مهم گردشگری است و در حقیقت، گردشگری یک پاسخ مؤثر به بسیاری از مشکلات روستایی بوده است. علاوه بر این، از مزایای گردشگری، تشویق جوامع محلی برای شرکت در برنامه های توسعه گردشگری می باشد. در جوامع روستایی مالزی که در آن پایبندی قوی به آئین های

1. Kontogeorgopoulos et al. (2014)

2. Jafar et al. (2015)

3. Swarbrook

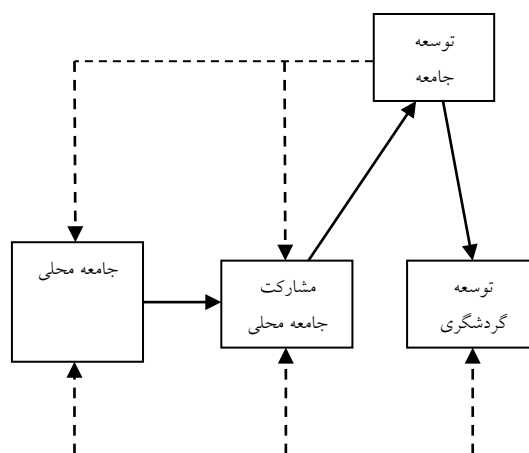
هم‌زمان باعث تشویق درآمد فزاینده‌تر ناشی از گردشگری می‌باشد. رابعاً، از آنجاکه صنعت گردشگری نسبت به عوامل بیرونی و داخلی حساس است، لذا طرح‌های توسعه گردشگری یا به هیچ‌وجه کامل به اجرا در نمی‌آیند و یا فقط به صورت جزئی به اجرا درمی‌آیند.

بسیاری از محققان نیز پیش‌شرط‌هایی را برای موفقیت اجرای طرح‌های گردشگری اجتماع-محور مطرح کرده‌اند. به‌عنوان مثال، جونز^۲ (۱۹۹۶) معتقد است که موفقیت استراتژی گردشگری اجتماع-محور نیازمند یک چارچوب نهادی مناسب و مبتنی بر همکاری میان سازمان‌های غیردولتی، دولت و بخش خصوصی است. مشارکت یک پیوستاری است مبتنی بر سطحی از درگیری مردم در فرایند تصمیم‌گیری در ارتباط با برنامه توسعه گردشگری یا اجرای برنامه‌های آن. جونز معتقد است که اگرچه انواع مشارکت نزد محققان، متفاوت می‌باشد، اما جنبه‌های اصلی که باعث تفاوت میان مراحل مختلف می‌گردد، یکسان می‌باشد. در واقع، ویژگی مشترک همه آنها در ارتباط با سطحی است که اعضای جامعه فرصت تصمیم‌گیری برای خودشان دارند یا این فرصت به آنها داده می‌شود (Ibid).

لوچینی و همکاران^۳ (۲۰۱۳)، معتقدند که گردشگری اجتماع-محور، خوش‌بینی‌های زیادی را در میان کارگزاران توسعه بین‌المللی ایجاد نموده و طی سه دهه اخیر به شدت مورد پذیرش واقع شده است. در واقع، گردشگری اجتماع-محور به عنوان رویکردی جایگزین در برابر رویکرد غالب گردشگری انبوه مطرح شد. این نوع گردشگری با رویکردهای توسعه جایگزین و معیشت پایدار همخوانی داشته و بر روی توسعه جامعه محلی و مستلزم ایده مشارکت، برابری و حفظ محیط‌زیست متمرکز می‌باشد. در اینجا، ایده اصلی این است که طرح‌های گردشگری اجتماع-محور، شامل اقدامات کوچک یا متوسط مقیاس هستند که به صورت بالقوه می‌توان گفت مجموعه‌ای از آثار مثبت اقتصادی و اجتماعی در مناطق روستایی ایجاد می‌کنند.

گودوین و سنتیلی^۴ (۲۰۰۹)، می‌نویسند که نتایج تحقیقات انجام‌شده نشان می‌دهد که هیچ توافقی در باب معنی گردشگری اجتماع-محور وجود ندارد و صرف‌نظر از این که چه لغات و اصطلاحاتی برای بیان آن به کار می‌رود، لازم است که

گردشگری تأکید می‌ورزد.

شکل ۱. زنجیره توسعه گردشگری

با توجه به اهمیت و ضرورت یافتن مساله مشارکت جامعه محلی در طرح‌های توسعه گردشگری، نوعی جدیدی از گردشگری با عنوان گردشگری اجتماع-محور مطرح شده است که در ادامه به آن می‌پردازیم.

گردشگری اجتماع-محور

گردشگری اجتماع-محور، همانند دیگر انواع گردشگری دارای مزایای متعددی است که مورد توجه برخی از صاحب‌نظران و محققان قرار گرفته است. اُکازاکی^۱ (۲۰۰۸)، معتقد است که رویکرد اجتماع-محور با وجود موانع اجرایی، هنوز هم به دلایل زیر مناسب‌ترین روش محسوب می‌شود: اولاً، مسائل محلی تأثیر مستقیمی بر روی تجربه گردشگری دارد؛ بازخورد منفی از سوی افراد محلی منجر به رفتار خصمانه نسبت به گردشگران می‌گردد. بنابراین، محیط‌های گردشگری می‌بایست هم‌جهت با فضای اجتماعی باشد که ساکنان آن از گردشگری سود می‌برند و نه این که قربانی گردشگری شوند. ثانیاً، تصویر گردشگری مبتنی بر دارایی‌های اجتماع محلی است که نه فقط شامل افراد محلی می‌شود، بلکه همچنین شامل محیط‌زیست طبیعی، زیر ساختارها، تسهیلات و رویدادهای خاص یا جشنواره‌ها می‌شود و لذا، همکاری جامعه میزبان برای دستیابی و توسعه مناسب این دارایی لازم و ضروری می‌باشد. ثالثاً، کارکردهای مختلف مشارکت عمومی، عامل محرک جهت حفظ محیط‌زیست طبیعی جامعه محلی و نیز فرهنگ آن، به عنوان محصولات گردشگری است، مضافاً این که به‌طور

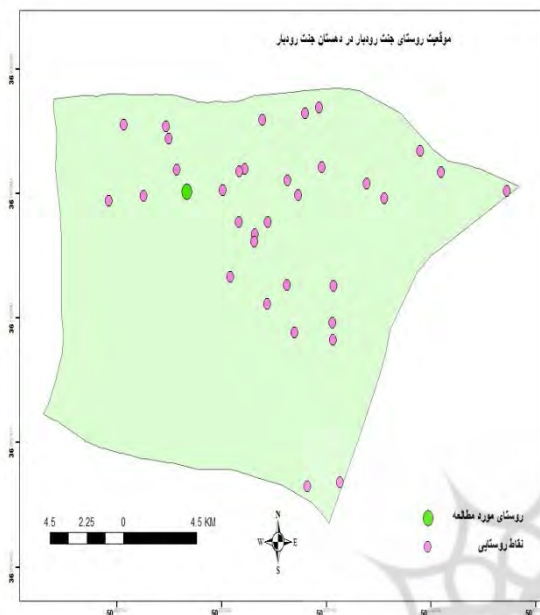
2. Jones (1996)

3. Luchenni et al. (2013)

4. Goodwin & Santilli (2009)

1. Okazaki (2008)

نمونه‌گیری و یا تعیین حجم نمونه وجود نداشت و بر این اساس، از همه ساکنان روستا برای تکمیل پرسشنامه استفاده شده است.

شکل ۲. موقعیت روستای جنت رودبار

اعتبار ابزار سنجش

در کاربرد متعارف، واژه اعتبار اشاره به این نکته دارد که یک سنجح تجربی تا چه حد معنای واقعی مفهوم موردبررسی را به قدر کافی منعکس می‌کند (Alexandrus, 2015). برای بررسی اعتبار روش‌های متفاوتی وجود دارد. در این پژوهش از اعتبار صوری استفاده شده است، به این صورت که ابزار اندازه‌گیری (پرسش‌نامه) به وسیله گروه کاری مشترک بین سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری مازندران و گروه تحقیقاتی و بر اساس تحقیقات پیشین تنظیم گردید. سپس پرسشنامه مذکور توسط اساتید و صاحب‌نظران مورد ارزیابی قرار گرفت و پس از رفع ایرادها، پرسشنامه نهایی تهیه و تکمیل شد.

پایایی ابزار سنجش

منظور از پایایی^۳ پرسشنامه این است که اگر خصیصه موردسنجش با همان وسیله و تحت شرایط مشابه و در زمان‌های مختلف مجدداً اندازه‌گیری شود نتایج حاصله یکسان

معنی آن واضح و مشخص شود. گودوین و سنتیلی به همین دلیل، در تحقیق خود بیان می‌کنند که مفهوم گردشگری اجتماع-محور را برای معرفی اقدامات و پروژه‌هایی به‌کاربرده‌اند که دارای یکی از ویژگی‌های زیر باشد:

۱. سود و منافع حاصل از طرح، نصیب افراد یا خانوارهای یک اجتماع محلی گردد؛
۲. منافع جمعی- یعنی ایجاد دارایی‌هایی که مورد استفاده جامعه محلی به عنوان یک کل قرار گیرد، مثل جاده‌ها، مدارس، کلینیک‌ها و غیره؛
۳. منافع جمعی از طریق توزیع منافع به همه خانوارهای یک جامعه؛
۴. اقدامات مربوط به حفاظت منابع طبیعی که دارای منافع جمعی باشد؛
۵. اقدامات مشترک به همراه منافع جمعی که شامل انتقال مدیریت در یک‌زمان مشخص باشد؛
۶. مالکیت و مدیریت شرکت از سوی جامعه محلی؛
۷. وجود شرکت‌های بخش خصوصی با منافع برای جامعه محلی؛
۸. توسعه شبکه‌های محصول برای بازاریابی گردشگری در یک منطقه محلی؛
۹. شرکت محلی در قالب یک شرکت تعاونی بزرگ‌تر و
۱۰. توسعه بخش خصوصی در چارچوب حفظ حق مالکیت جامعه محلی.

روش‌شناسی پژوهش

از لحاظ منطبق روش‌شناختی، روش تحقیق پژوهش حاضر پیمایشی^۱ و از نوع مقطعی^۲ می‌باشد. همچنین لازم به ذکر می‌باشد که در قسمت‌هایی از تحقیق از روش کیفی و ابزار مصاحبه عمیق استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش حاضر را کلیه ساکنان روستای جنت رودبار در سال ۱۳۹۵ تشکیل داده‌اند. این روستا به این دلیل انتخاب شده است که یکی از روستاهای نمونه بوم‌گردی در استان مازندران می‌باشد و به خاطر شرایط و موقعیت خاص طبیعی و به ویژه برگزاری جشنواره ملی گل‌گاوزبان از شهرت ملی برخوردار است.

با توجه به اندک بودن تعداد ساکنان روستا، در این تحقیق از روش تمام‌شماری برای انتخاب نمونه‌های استفاده شده است به عبارت دیگر، با توجه معدود بودن تعداد پاسخگویان نیازی به

1. Survey
2. Cross - Sectional

3. Reliability

ب) اثرات اجتماعی، اقتصادی و محیط‌زیستی بوم‌گردی

منظور از اثرات اجتماعی، اقتصادی و محیط‌زیستی بوم‌گردی این است که ساکنان روستای جنت رودبار، چه پیامد اجتماعی، اقتصادی و محیط‌زیستی برای توسعه بوم‌گردی متصور می‌باشند. از نظر سنجش عملی نیز در مقابل هریک از گویه‌های فوق، یک طیف پنج‌قسمتی لیکرت قرار داده شده است تا پاسخگو نظر خود را در مورد هر یک از گویه‌ها بر روی یکی از نقاط این طیف اعلام نماید. هر طیف دارای حداقل نمره یک و حداکثر پنج می‌باشد؛ بنابراین، هر یک از پاسخگویان حداقل نمره ۲۶ تا حداکثر ۱۳۰ می‌گیرند. با توجه به ابعاد و گستردگی متغیر مورد بررسی، برای سنجش و اندازه‌گیری مفهوم فوق از ۲۶ گویه ذیل استفاده شده است.

جدول ۳. سنجش متغیر اثرات اجتماعی، اقتصادی و محیط‌زیستی بوم‌گردی

متغیر	گویه / عبارت
اثرات اجتماعی و اقتصادی و محیط‌زیستی بوم‌گردی	بوم‌گردی باعث توسعه اقتصاد محلی خواهد شد. بوم‌گردی باعث توسعه صنایع محلی خواهد شد. بوم‌گردی باعث افزایش درآمد ساکنین محل خواهد شد. بوم‌گردی باعث افزایش قیمت و هزینه زندگی خواهد شد.
	بوم‌گردی باعث توسعه زیرساخت‌های محلی خواهد شد. توسعه بوم‌گردی باعث افزایش فرصت‌های شغلی برای ساکنین محل خواهد شد.
	بوم‌گردی باعث افزایش فرصت‌های شغلی برای ساکنین محل خواهد شد.
	بوم‌گردی باعث افزایش مراودات محلی‌ها با بیرون خواهد شد.
	بوم‌گردی باعث افزایش وحدت ملی خواهد شد. بوم‌گردی باعث بهبود کیفیت زندگی محلی خواهد شد. بوم‌گردی باعث افزایش شکاف بین ثروتمندان و فقرا محلی خواهد شد.
	بوم‌گردی باعث اختلال در زندگی روزمره محلی‌ها خواهد شد.
	بوم‌گردی باعث ایجاد ترافیک در محل خواهد شد. بوم‌گردی باعث حفظ میراث فرهنگی محلی خواهد شد. بوم‌گردی باعث افزایش شهرت و اعتبار محل خواهد شد. بوم‌گردی باعث حفظ تنوع فعالیت‌های فرهنگی محلی خواهد شد.
	بوم‌گردی باعث از بین رفتن فرهنگ محلی جنت رودبار خواهد شد.
	بوم‌گردی باعث افزایش همبستگی محلی خواهد شد. بوم‌گردی باعث افزایش توانمندی محلی خواهد شد. بوم‌گردی باعث حفظ و بهبود محیط‌زیست طبیعی محلی

خواهد بود. برای برآورد همسانی درونی یا ثبات درونی پرسشنامه از آزمون کرونیخ استفاده می‌شود. ضریب کرونیخ آلفا برای سنجش میزان تک‌بعدی بودن نگرش‌ها، قضاوت‌ها، عقاید و سایر مقولاتی که اندازه‌گیری آنها آسان نیست به کار می‌رود. در حقیقت در اینجا میزان یکسان بودن برداشت پاسخگویان از سؤالات مدنظر می‌باشد. اساس ضریب آلفا کرونیخ نیز بر پایه طیف‌ها یا مقیاس‌هاست.

جدول ۱. ضرایب پایای متغیرهای تحقیق

متغیر	تعداد گویه	مقدار ضریب آلفای کرونیخ
نگرش نسبت اثرات توسعه بوم‌گردی	۲۶	۰/۶۷۶
نگرش نسبت به توسعه بوم‌گردی	۷	۰/۹۶۵
حمایت از توسعه بوم‌گردی	۵	۰/۹۶۸

همان‌طور که اطلاعات جداول فوق نشان می‌دهد ضریب آلفای کرونیخ هر سه متغیر اصلی مورد بررسی در سطح نسبتاً بالایی قرار دارد.

تعریف مفاهیم و سنجش متغیرها

در پروژه حاضر، چهار متغیر داریم که به بیان آنها می‌پردازیم.

الف) نگرش جامعه محلی به بوم‌گردی

نگرش جامعه محلی نسبت به بوم‌گردی یعنی این‌که نظر افرادی که در روستا زندگی می‌کنند در مورد اثرات و پیامدها توسعه بوم‌گردی در ابعاد اقتصادی، محیط‌زیستی و اجتماعی چیست. از نظر سنجش عملی نیز در مقابل هریک از گویه‌های فوق، یک طیف پنج‌قسمتی لیکرت قرار داده شده است تا پاسخگو نظر خود را در مورد هر یک از گویه‌ها بر روی یکی از نقاط این طیف اعلام نماید. هر طیف دارای حداقل نمره یک و حداکثر پنج می‌باشد؛ بنابراین، پاسخگویان حداقل نمره ۵ تا حداکثر ۲۵ می‌گیرند.

جدول ۲. سنجش متغیر نگرش جامعه محلی به بوم‌گردی

متغیر	گویه / عبارت
نگرش جامعه محلی به بوم‌گردی	بوم‌گردی باعث مشارکت مردم محلی در تصمیم‌گیری خواهد شد.
	بوم‌گردی باعث مشارکت مردم محلی در برنامه‌ریزی خواهد شد.
	بوم‌گردی باعث خواهد شد تا غریبه‌ها بیشتر برای محل احترام قایل شوند.
	بوم‌گردی باعث خواهد شد تا نظر جوانان، زنان، افراد مسن و کم‌بضاعت را ببرسند.
	بوم‌گردی باعث افزایش حقوق مردم محلی در مدیریت منابع طبیعی خواهد شد.

یافته‌های پژوهش

ویژگی‌های جمعیت شناختی نمونه‌های مورد بررسی

از مجموع ۱۰۰ نفر نمونه‌ای که مورد مطالعه قرار گرفته است، ۸۴ نفر مرد و ۱۶ نفر زن بوده‌اند. بیشترین افراد (۳۷ نفر) در گروه سنی ۴۵ سال به بالا و کمترین آن (۹ نفر) در گروه سنی ۳۰-۳۴ سال قرار گرفته‌اند. همچنین ۱۶ نفر در گروه سنی کمتر از ۳۰ سال قرار دارند و ۱۲ و ۲۶ نفر به ترتیب در گروه‌های سنی ۳۵ تا ۳۹ سال و ۴۰ تا ۴۵ سال قرار دارند. از میان ۱۰۰ نفر نمونه آماری، ۱۶/۰ درصد مجرد (۱۶ نفر) و ۶۲/۰ درصد هم متأهل (۶۲ نفر) و ۱ نفر بدون همسر (به دلیل طلاق) بوده‌اند. بیشترین افراد (۶۴ نفر) شاغل و (۷ نفر) بیکار و (۴ نفر) بازنشسته و (۱ نفر) دانش‌آموز و (۱ نفر) دانشجو بوده‌اند. لازم به ذکر می‌باشد که ۲۳ نفر از پاسخگویان وضعیت شغلی خود را بیان نکرده‌اند. افراد با تحصیلات زیر دیپلم با ۳۴ درصد (۳۴ نفر) بیشترین افراد نمونه و افراد با تحصیلات فوق لیسانس و بالاتر با ۲ درصد (۲ نفر) کمترین افراد نمونه را تشکیل می‌دهند. همچنین ۹ نفر از پاسخگویان بی‌سواد، ۲۸ نفر زیر دیپلم، ۹ نفر فوق دیپلم و ۱۸ نفر دارای مدرک تحصیلی لیسانس بوده‌اند.

الف) نگرش جامعه محلی نسبت به بوم گردی

بی‌تردید، نوع نگرش جامعه محلی نسبت به طرح‌های توسعه‌ای به ویژه در طرح‌های توسعه گردشگری، نقش بسیار زیادی در موفقیت یا عدم موفقیت این نوع طرح‌ها دارد. به همین دلیل، در اینجا سعی شده است تا نوع نگرش جامعه محلی نسبت به طرح بوم گردی مورد بررسی و سنجش قرار گیرد.

جدول ۵. توزیع فراوانی شاخص اثرات بوم گردی اجتماع-محور

طبقات پاسخ	اثرات بوم گردی اجتماع-محور	فراوانی	درصد معتبر
بالا		۹۵	۹۷/۹
متوسط		۱	۱/۰
پایین		۱	۱/۰
کل		۱۰۰	۱۰۰

داده‌های جدول شماره ۵ حاکی از آن است که میزان اثرات بوم گردی اجتماع-محور، اکثر افراد یعنی ۹۷/۹ درصد (۹۵ نفر) بالا و ۱/۰ درصد (۱ نفر) متوسط و ۱/۰ درصد (۱ نفر) پایین ارزیابی می‌شود.

خواهد شد.	
بوم گردی باعث افزایش آگاهی ساکنان در مورد محیط زیست خواهد شد.	
بوم گردی باعث حفظ گونه‌ها و جانوران بومی خواهد شد.	
بوم گردی باعث خواهد شد تا جاذبه‌های طبیعی منطقه افزایش یابد.	
بوم گردی باعث می‌شود تا بافت طبیعی روستا حفظ شود.	
بوم گردی باعث مدیریت بهتر پسماند خواهد شد.	
بوم گردی باعث آموزش محیط زیستی خواهد شد.	

ج) حمایت جامعه محلی از بوم گردی

منظور از حمایت جامعه محلی از بوم گردی است که جامعه محلی و افراد ساکن در روستای جنت رودبار تا چه اندازه از طرح‌های توسعه‌ای مبتنی بر بوم گردی حمایت می‌کنند. از نظر سنجش عملی نیز در مقابل هریک از گویه‌های فوق، یک طیف پنج‌قسمتی لیکرت قرار داده شده است تا پاسخگو نظر خود را در مورد هر یک از گویه‌ها بر روی یکی از نقاط این طیف اعلام نماید. هر طیف دارای حداقل نمره یک و حداکثر پنج می‌باشد؛ بنابراین، پاسخگویان حداقل نمره ۷ تا حداکثر ۳۵ می‌گیرند. برای سنجش و اندازه‌گیری مفهوم فوق از ۷ گویه ذیل استفاده شده است.

جدول ۴. سنجش متغیر حمایت جامعه محلی از بوم گردی

متغیر	گویه / عبارت
حمایت جامعه محلی از بوم گردی	من خوش بین هستم که بوم گردی محلی آینده روشنی دارد.
	دوست دارم از توسعه بوم گردی در جنت رودبار حمایت کنم.
	دوست دارم که از منابع طبیعی و محیط زیست محلی، در مراحل توسعه بوم گردی حمایت کنم.
	دوست دارم که در توسعه و برنامه‌ریزی بوم گردی مشارکت کنم.
	دوست دارم در طرح‌ها و پروژه‌های بوم گردی (مثل اجاره منزل، ایجاد رستوران، حمل و نقل) مشغول شوم.
	دوست دارم در که در زمینه بوم گردی (...) کار کنم.
	دوست دارم در که آموزش‌های بوم گردی را ببینم.

د) امکان بوم گردی

امکان بوم گردی یعنی که با توجه به ملاک‌ها و معیارهای مورد نظر داس تا چه اندازه امکان تحقق طرح‌های توسعه‌ای مبتنی بر بوم گردی در روستای جنت رودبار وجود دارد. در پاسخ به این سؤال که آیا امکان بوم گردی در منطقه مورد بررسی وجود دارد یا خیر، از مدل داس در زمینه تعیین امکان بوم گردی استفاده شده است که عبارت‌اند از: اهمیت یا جاذبه‌های بوم گردی جنت رودبار، دسترسی، فصلی بودن، شهرت، شکنندگی، پذیرش.

موردبررسی وجود دارد یا خیر، از مدل داس در زمینه روش تعیین امکان بوم‌گردی استفاده شده و نتایج تحقیق بر اساس مدل مذکور در ذیل ارائه شده است. همان‌طور که قبلاً مطرح شد، داس^۱ (۲۰۱۳) معتقد است که برای تعیین این امر که آیا یک منطقه امکان بوم‌گردی را دارا می‌باشد یا خیر می‌بایست ملاک‌ها و معیارهای ذیل مورد توجه قرار گیرند:

۱. **اهمیت یا جاذبه‌های بوم‌گردی جنت رودبار:** از جمله جاذبه‌های مهم روستا می‌توان به موارد زیر اشاره نمود: وجود امامزاده‌های متعدد در دهستان و روستای جنت رودبار؛ سازه‌های قدیمی و بناهای ۳۰۰ ساله در داخل محل جنت رودبار و روستاهای اطراف مانند منزل خانی، آقا اسکندر (ایرج خان) خلعتبری، منزل جواد خان و علینقی‌خان نیکنام در منطقه مرجان‌لات و منزل قدیمی آقای مختار رستمی در روستای جنت رودبار (مطالعات میدانی نگارندگان، ۱۳۹۵) و فرهنگ و آداب و رسوم روستای جنت رودبار. از محصولات این روستا می‌توان موارد زیر را نام برد: محصولات لبنی نظیر ماست و شیر، روغن حیوانی، کره و کشک؛ محصولات درختی نظیر گردو، فندق، سیب، گلابی، به هلو، گوجه سبز؛ محصولات کشاورزی و باغی نظیر سبزیجات، سیب‌زمینی، گل‌گاوزبان، آویشن، بابونه و سایر گیاهان وحشی و دارویی؛ صنایع‌دستی شامل بافت جوراب، دستکش، کلاه و شلوار پشمی، انواع چادرشب و رو دوشی بافتنی و غیره (مطالعات میدانی نگارندگان، ۱۳۹۵).

۲. **دسترسی:** فاصله جنت رودبار تا مرکز شهرستان رامسر ۵۰ کیلومتر و تا تهران ۲۵۰ کیلومتر بوده و فاصله تا آخرین روستای دهستان ۲۵ کیلومتر می‌باشد. روستایی مورد مطالعه در دهستان جنت رودبار در مناطق روستای شکل و توسعه‌یافته است و از لحاظ سیاسی نقش مرکز دهستان را در دهستان جنت رودبار ایفا می‌کند. از لحاظ سطح‌بندی خدمات عمومی روستای مذکور دارای بیشترین خدمات عمومی در بین روستاهای منطقه می‌باشد.

۳. **فصلی بودن:** فصلی بودن این مقصد گردشگری را با توجه به وضعیت اقلیمی منطقه می‌توان بیان نمود. درجه حرارت روستا مطلوب و نیز رطوبت نسبی در این منطقه همانند کل منطقه شمال از میزان بالایی برخوردار است. میزان بارندگی در این منطقه بر اساس ایستگاه مذکور در مدت سال حدود ۶۸۱ میلی‌متر گزارش شده و باد منطقه اغلب جهت شرقی

ب) اثرات اجتماعی، اقتصادی و محیط‌زیستی بوم‌گردی

جدول شماره ۶، توزیع فراوانی نگرش جامعه محلی نسبت به اثرات بوم‌گردی پاسخگویان را نشان می‌دهد.

جدول ۶. توزیع فراوانی شاخص نگرش جامعه محلی نسبت به اثرات بوم‌گردی

درصد معتبر	فراوانی	نگرش جامعه محلی نسبت به اثرات بوم‌گردی
۹۳/۹	۹۲	بالا
۴/۱	۴	متوسط
۲/۰	۲	پایین
۱۰۰	۱۰۰	کل

داده‌های جدول بالا حاکی از آن است که نگرش جامعه محلی نسبت به بوم‌گردی ۹۳/۹ درصد (۲۹ نفر) بالا و ۴/۱ درصد (۴ نفر) متوسط و ۲ درصد (۲ نفر) پایین ارزیابی می‌شود.

ج) حمایت جامعه محلی از بوم‌گردی

جدول شماره ۷، توزیع فراوانی میزان حمایت جامعه محلی از بوم‌گردی پاسخگویان را نشان می‌دهد.

جدول ۷. توزیع فراوانی شاخص میزان حمایت جامعه محلی از بوم‌گردی

درصد معتبر	فراوانی	میزان حمایت جامعه محلی از بوم‌گردی
۹۸/۰	۹۷	بالا
-	-	متوسط
۲/۰	۲	پایین
۱۰۰	۱۰۰	کل

داده‌های جدول فوق حاکی از آن است که میزان حمایت جامعه محلی از بوم‌گردی، اکثر افراد یعنی ۹۷/۰ درصد (۹۷ نفر) بالا و ۲/۰ درصد (۲ نفر) پایین ارزیابی می‌شود.

مشارکت محلی یعنی قدرت جوامع بومی برای تأثیرگذاری بر نتایج پروژه‌های توسعه‌ای نظیر پروژه توسعه بوم‌گردی است. همه این نوع پروژه‌ها بر جامعه بومی و افراد آن تأثیر خواهند داشت و نکته مهمی که در این فرایند قابل توجه می‌باشد این است که مشارکت اعضای یک جامعه در فعالیت‌های توسعه و نیز استفاده و حفاظت از برخی ابعاد حاصله (نظیر منابع طبیعی)، منافع ثابتی را برای افراد جامعه به دنبال خواهد داشت (Phenol, 2009).

د. امکان بوم‌گردی

در پاسخ به این سؤال که آیا امکان بوم‌گردی در منطقه

تحصیلات خاص نبوده و افراد با سطوح تحصیلات متفاوت از این طرح حمایت می‌کنند. در زمینه نگرش مردم نسبت به طرح توسعه بوم‌گردی، با توجه به امکانات موجود استفاده مفیدی در راستای بوم‌گردی می‌توان داشت؛ بنابراین بستر برای بوم‌گردی فراهم است. با اهتمام و کوشش می‌توان به موفقیت رسید. از امکانات موجود می‌توان به خانه‌های روستایی و جاذبه‌های اطراف اشاره کرد. از همه مهم‌تر پذیرش مردم به اجرای طرح بوم‌گردی است و جوانان تحصیل کرده یک پتانسیل خوب محسوب می‌شوند که می‌توان با تلفیق نیروهای جوان و مطلع و مردم بومی مسن طرح بوم‌گردی را هدایت نمود.

ثانیاً، جامعه محلی نسبت به اثرات و پیامدهای اجتماعی-فرهنگی، اقتصادی و محیط‌زیستی طرح بوم‌گردی آگاه است و به خوبی نسبت به اثرات و پیامدهای مثبت و منفی شناخت دارد. در خصوص ظرفیت‌پذیری و شکندگی منطقه نیز دارای حد ظرفیت است و پذیرش گردشگر بیشتر موجب صدمه زدن به مردم و طبیعت منطقه می‌شود و موجب شرمساری مدیریت روستا از ورود بیش از حد گردشگر را موجب می‌شود. البته این موضوع موجب خاطره بد برای گردشگر هم خواهد شد. یکی دیگر از پیامدهای بوم‌گردی، عدم تأمین هزینه‌های حفظ و نگهداری مناطق تحت بازدید است. در خصوص هزینه و تعرفه پذیرش گردشگر، مبلغی برای ورودی جنگل دالخانگی دریافت می‌گردد که ربطی به جنت رودبار ندارد و برای نظافت و جمع‌آوری زباله در جنگل و سرویس بهداشتی هزینه دریافت می‌گردد.

ثالثاً، میزان حمایت جامعه محلی از طرح توسعه بوم‌گردی بسیار بالاست. حمایت جامعه محلی از طرح بوم‌گردی در جنت رودبار به قدری بالاست که هر محقق و حتی تازه‌واردی را که در این زمینه به بررسی و مطالعه می‌پردازد، به شگفتی وامی‌دارد. به‌عنوان مثال، در یکی از مراجعات، تنها با اطلاع‌رسانی نماینده روستا، غالب روستاییان در مسجد روستا جمع شدند تا به سؤالات محقق و همکاران پاسخ بدهند. در هر نوبت مراجعه نیز مراجعات متعدد اهالی روستا و نمایندگان روستا برای توسعه طرح بوم‌گردی کاملاً نمایان می‌شد. نتایج نشان داد که اهالی روستای جنت‌آباد از ظرفیت بسیار بالایی برای توسعه بوم‌گردی برخوردار اند و برگزاری جشنواره گل‌گاوزبان تنها اندکی از ظرفیت روستا را معرفی می‌نماید. مهم‌ترین محصولی که باعث شهرت منطقه هم خواهد شد گل‌گاوزبان است و در همین راستا دو سال جشنواره هم برگزار شد. درحالی‌که این روستا از جاذبه‌های بسیار فراوان و متعددی برخوردار است و همه مردم

غربی دارد. از نظر شهرت یا برند، نتایج تحقیق نشان می‌دهد برگزاری سالانه جشنواره گل‌گاوزبان شهرت ویژه‌ای برای جنت رودبار ایجاد نموده است.

۴. شکندگی: کیفیت ابنیه روستا را می‌توان از جمله شاخص‌های ارزیابی شکندگی یک مقصد گردشگری قلمداد نمود. از نظر کیفیت ساختمان‌های موجود در سطح بافت روستای جنت رودبار در چهار دسته به شرح زیر تقسیم‌بندی گردیده‌اند: نوساز، قابل‌نگهداری، مرمتی، تخریبی. به‌طورکلی، مصالح ساختمانی در روستا نیز را می‌توان جهت ارزیابی وضعیت شکندگی یک مقصد بوم‌گردی موردتوجه قرار داد.

۵. پذیرش: بررسی‌های به عمل آمده و مصاحبه با نمایندگان جامعه محلی و نیز مدیران دستگاه‌های اداری نشان می‌دهد که در حال حاضر از گردشگران و بازدیدکنندگان جنت رودبار هیچ‌گونه هزینه‌ای برای بازدید اخذ نمی‌شود؛ به عبارت دیگر، امروزه بازدید از این مقصد بوم‌گردی کاملاً رایگان است و هیچ برنامه قریب‌الوقوعی هم برای اخذ وجه تدوین نشده است.

بحث و نتیجه‌گیری

همان‌طور که ملاحظه شد، تحقیق حاضر با هدف پاسخگویی به چهار سؤال اساسی ذیل انجام شد که عبارت‌اند از: الف. نگرش جامعه محلی نسبت به طرح توسعه بوم‌گردی چیست؟

ب. اثرات و پیامدهای بوم‌گردی برای جامعه محلی چیست؟

ج. آیا امکان بوم‌گردی در منطقه جنت رودبار وجود دارد؟

د. میزان حمایت جامعه محلی از توسعه بوم‌گردی چه میزان است؟ نتایج تحقیق حاضر نشان داد که اولاً، نگرش جامعه محلی نسبت به بوم‌گردی کاملاً مثبت است. این نوع نگرش مثبت، در نظرات نمایندگان جامعه محلی نیز به خوبی نمایان است. در راستای بوم‌گردی خانه‌های روستاییان آماده پذیرش گردشگران است. ضمناً مردم از این طرح بسیار استقبال نموده و منتظر ورود گردشگران هستند. ورود گردشگر موجب ارتقاء اقتصاد منطقه می‌شود. در مبحث اقتصاد عرضه و تقاضا بسیار مهم است. زمانی که گردشگر وارد منطقه می‌شود، هدف دیدن خانه‌های سنتی و طبیعت منطقه می‌باشد و بایستی عرضه خورد و خوراک و لبنیات و سبزیجات ارگانیک وجود داشته باشد ضمناً صنایع دستی و محصولات گیاهی نیز در این منطقه متنوع است. با ورود گردشگر برای جوانان اشتغال‌زایی می‌شود و دلگرمی خاصی برای مردم بومی ایجاد می‌شود. البته این طرز تلقی مثبت و نیز حمایت از توسعه بوم‌گردی، مختص افراد با

راهکارهایی که برای توسعه بوم‌گردی در این منطقه وجود دارد را ذیل دو عنوان کلی مطرح می‌کنیم.

۱. اقدامات اجرایی و اداری

بررسی مطالعات میدانی و نیز مصاحبه با کارشناسان، مدیران و نمایندگان جامعه محلی نشان می‌دهد که می‌توان پیشنهادها و انتظارات مردم دهستان جنت رودبار از مسئولان را ذیل مقولات کلی تقسیم‌بندی و ارائه نمود.

➤ حمایت مالی جهت تأمین زیرساخت‌های روستا؛
 ➤ ساخت دفتر شورا و دهیاری روستا با همکاری اداره کل امور روستایی؛

➤ ساخت سرویس بهداشتی مناسب؛
 ➤ ایجاد فضای سبز و وسایل بازی کودکان؛
 ➤ حمایت از کشاورزی و دامپروری از طریق هماهنگی با اداره کل منابع طبیعی؛

➤ کمک برای تعمیر سقف بناهای قدیمی و سنتی (جهت تأمین لت یا لته به جای حلب و ایرانیت که در منطقه تعداد آنها کم و محدود می‌باشد)؛

➤ ادامه اجرای طرح هادی و سنگفرش محلات روستای جنت رودبار با هماهنگی با اداره کل بنیاد مسکن انقلاب اسلامی؛
 ➤ فراهم نمودن امکان دسترسی مناسب برای آبشار من و شه.

۲. اجرای طرح توانمندسازی روستاییان

بحث فوق نشان داده است که نحوه رویکرد نسبت به بوم‌گردی در موفقیت آن بر حسب ارتقاء کیفیت زندگی هم برای افراد محلی و هم برای محیط‌زیست آنها بسیار حائز اهمیت است. برای اینکه جامعه محلی منافع خود را به حداکثر برساند و بر روی طرح‌های بوم‌گردی در منطقه خود کنترل داشته باشد، آکاما^۱ طرح بوم‌گردی جایگزین را مطرح نموده است که هدف آن‌ها توانمندسازی مردم محلی است.

شیونس (1999) می‌نویسد که فریدمن^۲، چهار سطح توانمندسازی را مطرح می‌کند که عبارت‌اند از: توانمندسازی روان‌شناختی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی. شیونس در مطالعه خود از چارچوب توانمندسازی استفاده نموده است تا مکانیزمی تدوین نماید تا اثربخشی اقدامات بوم‌گردی را بر حسب تأثیرات آنها بر روی اجتماعات محلی تعیین کند. این چارچوب در جدول شماره ۸ ارایه شده است.

خواهان توسعه طرح بوم‌گردی می‌باشند. به عنوان نمونه، آبشار هیسیان، چشمه گیاش و کوه یال بکت از دیگر جاذبه‌های خاص منطقه محسوب می‌شود.

نهایتاً، امکان توسعه بوم‌گردی بر اساس مدل داس در منطقه جنت رودبار وجود دارد که البته شکنندگی این مقصد گردشگری نیز قابل توجه است. این مسأله چیزی است که مورد توجه نمایندگان جامعه محلی قرار گرفته است. ایجاد راه دسترسی مناسب برای دستیابی به برخی جاذبه‌ها، زیرا امکان تردد اتوبوس در آن مناطق امکان‌پذیر نیست. دوم تبلیغات توسط دولت از طریق رادیو و تلویزیون انجام گیرد. ضمناً تسهیلات بانکی که با نظارت و به صورت مرحله‌ای باشد تا در قبال آن خدمات بوم‌گردی ارائه گردد. این تسهیلات در مرحله اول به عنوان بهسازی خانه‌های روستایی و تجهیزات موردنیاز می‌باشد. جاذبه‌های طبیعی شامل کوه و جنگل مانند ارتفاعات گیاش و دشت لپاسر که کاملاً مشهود است. جاذبه‌های بگری مانند منطقه اشکورات و گاو سرا که در ارتفاعات قرار دارند و دسترسی به گاو سراها با اسب امکان‌پذیر است. در این دو منطقه نگهداری سنتی دام و تولید محصولات لبنی سنتی بسیار جالب است و طرفداران خاص خودش را دارد. ضمناً گردشگران ماجراجو بیشتر می‌توانند جزو گردشگران جنت رودبار باشند. بهترین فصل برای سفر به این منطقه بهار و تابستان به ویژه اردیبهشت و شهریور است. در پاییز و زمستان به علت بحران هوا و بادهای فصلی وضعیت جوی هوا چندان مناسب نمی‌باشد. هزینه سفر یک گردشگر به منطقه جنت رودبار قطعاً از شهر کمتر است زیرا مردم قانعی دارد. ضمناً در صورت استفاده از امکانات بومی و غذای بومی هزینه‌ها بسیار مناسب خواهد بود. تهیه امکانات رفاهی اولین خواسته اهالی منطقه می‌باشد. ایجاد راه دسترسی به جاذبه‌های بالادست در ارتفاعات و جاذبه‌های پایین‌دست بسیار مهم است تا گردشگر بتواند به راحتی از جاذبه‌ها استفاده کند. تهیه حداقل دو دستگاه ون برای گردش در دهستان و بازدید از مناطق مختلف جنت رودبار و جاذبه‌ها، ایجاد سرویس بهداشتی عمومی از دیگر خواسته‌های مردم منطقه است. ارائه وام به مردم بر اساس نیازمندی و نوع خدماتی که به گردشگر ارائه می‌دهند که لازم است با نظارت مدیریت منطقه صورت گیرد.

توسعه بوم‌گردی مانند هر پروژه توسعه‌ای، نیازمند اقدامات اجرایی و درعین حال افزایش توانمندی جامعه محلی است. توسعه بوم‌گردی در روستای جنت رودبار نیز از این قاعده مستثنی نیست و به همین دلیل مجموعه اقدامات و

جدول ۸. چارچوبی برای تعیین توانمندسازی جامعه محلی در توسعه طرح‌های بوم‌گردی (Sheyvens, 1999)

نوع توانمندسازی	علائم توانمندسازی	علائم قدرت زدایی
توانمندسازی اقتصادی	بوم‌گردی باعث ایجاد منافع اقتصادی درازمدت برای یک جامعه محلی می‌گردد. درآمد نقدی بین بسیاری از خانوارهای اجتماع تقسیم می‌گردد. علائم مشهودی از توانمندسازی در نتیجه درآمد حاصله مشهود است (مثلاً بهبود سیستم آب، مواد دست ساخت خانگی).	بوم‌گردی صرفاً باعث ایجاد درآمد نقدی جزئی برای جامعه محلی می‌گردد. عمده سود به جیب نخبگان محلی، شرکت‌های بیرونی، کارگزاران دولتی و غیره می‌رود. تنها معدودی از افراد یا خانوارها از فواید مالی مستقیم ناشی از بهره‌مند می‌شوند. این در حالی است که سایرین نمی‌توانند راهی برای سهم بردن در این منافع اقتصادی، پیدا کنند، چراکه فاقد سرمایه و یا مهارت لازم می‌باشند.
توانمندسازی روان‌شناختی	عزت نفس بسیاری از اعضای جامعه محلی افزایش می‌یابد، به این علت که غریبه‌ها به منحصراً بودن و ارزش فرهنگ آن، منابع طبیعی آنها و نیز دانش سنتی آنها پی می‌برند. افزایش اعتماد اعضای جامعه محلی باعث می‌شود تا آنها به دنبال آموزش و فرصت‌های آموزشی بیشتر برآیند. دسترسی به اشتغال و درآمد باعث افزایش موقعیت برای آن بخش‌هایی از جامعه می‌شود که به طور سنتی از موقعیت پایینی برخوردار بودند، مثل زنان و جوانان	بسیاری از افراد از منافع بوم‌گردی منتفع نشده‌اند ولی در عین حال دچار سختی و مشکلات می‌شوند، آن هم به علت کاهش دسترسی به منابع در یک منطقه حفاظت شده. در نتیجه، آنها دچار سردرگمی، ناکامی و بی‌علاقگی نسبت به طرح می‌گردند.
توانمندسازی اجتماعی	بوم‌گردی باعث حفظ یا افزایش تعادل جامعه محلی می‌گردد. همبستگی جامعه محلی افزایش می‌یابد، به این دلیل که افراد و خانواده‌ها برای موفقیت طرح بوم‌گردی با همدیگر همکاری می‌کنند. برخی از منابع مالی صرف اهداف توسعه جامعه محلی می‌شود، مثل ساخت مدارس یا بهبود جاده‌ها.	بی‌نظمی و فساد اجتماعی - بسیاری از افراد در جامعه محلی، ارزش‌های بیگانگان را می‌پذیرند و احترام به فرهنگ سنتی و بزرگ‌ترها را کنار می‌گذارند. گروه‌های محروم (مثل زنان) مشکلات ناشی از طرح بوم‌گردی را تحمل می‌کنند و به صورت برابر از منافع بوم‌گردی منتفع نمی‌شوند. افراد، خانواده‌ها، گروه‌های اجتماعی - اقتصادی یا قومی به جای همکاری به رقابت با یکدیگر برای کسب منافع بوم‌گردی برمی‌آیند. رنجش و حسادت عمومیت پیدا می‌کند.
توانمندسازی سیاسی	ساختار سیاسی جامعه محلی که تا حدودی بیان‌گر نیازها و علایق همه گروه‌های اجتماعی است، عرصه‌ای فراهم می‌کند تا افراد بتوانند سوالات خود در ارتباط با پدیده بوم‌گردی را مطرح نموده و به دغدغه خود بپردازند. کارگزارانی که به اجرای طرح‌های بوم‌گردی می‌پردازند درصدد دستیابی به افکار گروه‌های اجتماعی بوده و فرصتی برای آنها فراهم می‌کنند تا در تصمیم‌گیری مشارکت نمایند.	اجتماع محلی دارای استقلال عمل یا رهبری مستقل می‌باشد. کارگزارانی که به دنبال اجرای طرح‌های بوم‌گردی هستند با اجتماعات محلی متفعلانه برخورد نموده و نمی‌توانند آنها را در تصمیم‌گیری مشارکت دهند. به همین دلیل، اکثریت جامعه محلی احساس می‌کنند که در زمینه طرح‌های بوم‌گردی یا نحوه اجرای آن، حرف چندانی برای گفتن ندارند

هم نشستن، با هم فکر کردن و گفت‌وگو و مشاهده، تجربه شیرینی است که یک تسهیل‌گر محلی می‌تواند نقش مهمی را در شکل‌گیری و تقویت آن ایفا نماید.

سپاسگزاری

مقاله حاضر مستخرج از یک پروژه مطالعاتی تحت عنوان «توسعه بوم‌گردی در روستای جنت رودبار با تأکید بر مشارکت جوامع محلی» می‌باشد که در سال ۱۳۹۵ انجام شده و بدین وسیله از کارفرمای محترم، اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری مازندران سپاسگزاری می‌شود.

توان افزایش محلی از این رو اهمیت دارد که می‌تواند در ایجاد چرخه‌های پایدار توانا ساز مؤثر واقع شود. در اینجا فرایند توان افزایش محلی منجر به مشارکت آگاهانه و فعال مردم در اجتماع محلی می‌گردد. این فرایند مانند بسیاری از فرایندهای اجتماعی دیگر، فرایندی است تدریجی که با تجربه‌های کوچک آغاز می‌شود. سرمایه اصلی در این تجربه‌های کوچک اعتمادی است که مردم به هم می‌کنند. مردم کم‌کم فرامی‌گیرند که گرد هم آمده و با هم درباره نحوه تأثیرگذاری طبیعی موجود در محیط گفت‌وگو کنند، تجربیات خود را با هم در میان بگذارند و تلاش کنند که با درک نیازها بر منابع مشترک، برنامه‌ای را به منظور بهبود وضع موجود طراحی کنند. تجربه با هم بودن، با

References

- Adel, S. (2012). "Check the host society's attitude towards tourism and its consequences in a living tissue". *History, fine arts publication*, 17(40), 81-94.
- Altine, L. & Paraskvas, A. (2015). "Research method in tourism and hotel". Translated by Sadegh Salehi et al., Tehran: Mahkameh Press.
- Amir Ahmadi, A. & Mozafari, H. (2012). Analysis of appropriate areas of ecotourism development in Zanjan province with using GIS". *Geographical Research*, 106, 135-150 [In Persian].
- Bebbi, E. (2011). "Methods of research in the social sciences". Translated by Reza Fazel, Tehran: Samt Press.
- Das, N. (2013). "Assessment of ecotourism resources: An applied methodology to Nameri National Park of Assam-India". *Journal of Geography and Regional Planning*, 6(6), 218-228.
- Eimani khoshkhou, GH. & Arvand, P. (2013). "Ecotourism role in the city's efforts on human development index (index of unemployment, livelihood, income)", *Journal of Science and Culture Tourism Department of Tourism Management*, 2, 65- 71 [In Persian].
- Faraji Rad, A. & Ehsani, A. (2011). "The effect of local residences (SAR Ecotourism cluster) on improving the living standards of the local community (village, with an emphasis on "hot" and "long slope")". *Quarterly geographical territory*, Issue 30, 63-77 [In Persian].
- Famaraz., M. (2011). "Whether the impact of ecotourism is compatible with conservation and sustainable management of natural resources is a good way? ". *the regional conference of civil engineering and water and energy crisis*, Islamic Azad University Meshkinshar [In Persian].
- Goodwin, H. & Santilli, R. (2009). "Community based tourism: A success? ICRT". Occasional Paper 11.
- Jones, S. (1996). "Community-based ecotourism: The significance of Social Capital". *Annals of Tourism Research*, 32 (2), 303-324.
- Kontogeorgopoulos, N., Churyen, A. & Duangsaeng, V. (2014). "Success Factors in Community-Based Tourism in Thailand: The Role of Luck, External Support, and Local Leadership". *Tourism Planning & Development*, 11(1), 106-124.
- NykNzhad, M., Mahdavi, A. & Karami, O. (2013). "Environmental effects of tourism with an emphasis on ecotourism". The National Conference of environmental hazards, Lorestan (Khormabad) [In Persian].
- Okazaki, E. (2008). "A community based tourism model: Its conception and use". *Journal of Sustainable Tourism*, 16(5), 511-527
- Phenol, D. A. (2009). "Introduction to nature, translator Jafar Oladi Qadyklayy". Mazandaran: Mazandaran University Press.
- Salehi, S. (2016). "Bvmgrdy development in the village of Janat Rudbar with an emphasis on the participation of local communities". Administration of Cultural Heritage, Handicrafts and Tourism Organization of Mazandaran [In Persian].
- Sheyvens, R. (1999). "Ecotourism and the empowerment of local communities, *Tourim Management*". 20, 245-249.
- Suriya, K. & Gruen, C. (2012). "Souvenir production in community-based tourism and poverty reduction in Thailand, *The Empirical Econometrics and Quantitative Economics Letters*, 1(1), 1-4.
- Suriya, K. (2011). "An Economic Analysis of Community-based Tourism in Thailand". Doctoral dissertation. Goettingen: Faculty of Economic Sciences, University of Goettingen. [online] <http://webdoc.sub.gwdg.de/diss/2011/suriya/suriya.pdf>.
- Thomas, Y. (2013). "Assessing community participation in selected ecotourism

- projects in the Brong-Ahfao region, Ghana". *Journal of Ecology and Natural Environment*, 5(7), 133-143.
- Wazin, N. (2014). "The development of strategic planning of wetland ecotourism towards wetland ecosystem health and sustainable development of rural communities, the range Talab-Hay Miankale and Iapo wetlands". *Journal of Space Planning (Geography)*, Issue II (row 13), 153-174.
- Yakobdarmian, M. Esmailzadeh, K., A. Darmian, P. (2015). "Agrotourism New Approach in Rural Development (Case Study: Village Akhmlid)". gathering national and international tourism, geography and environmental sustainability, Tehran [In Persian].

